

Наташа Ковачевић

Довиђења доба речи

„Поглед смета мисли и језику“
Његош

Ако сте некада у првим данима младости, у овом јединственом тренутку кад се поима своје сопствено биће а живот слуги негде иза брда или облака, читали неког од великана речи, Дикенса нпр. морали сте у данашњем тренутку култа слике то скупо и неповратно платити. И тако наличје цивилизације постаје, вероватно не први ни задњи пут, нехумано у брисању човеку најдражих и најтрајнијих илузија, као да је то логична казна за учињени преступ.

„Веровати речи значи веровати духу, веровати слици значи веровати оку.“ Иако оба припадају човеку, она су готово два света, ретко идентична, готово увек склона особеностима, контраверзна, себи својствена и изузетна.

Мисао је добила своју форму, свој садржај, свој *rison d'etre*, свој циљ тек у речи. Мисао је постала мисао када је речена као мисао. И она више никада није престала да бива казивана, говорена, обликована било у егзистенцији времена или простора, јер реч је уметност причања човека човеку. И када је Фидије предао људима дело својих руку дао им је уз њега и реч, као задњи део материје. Микеланђело је свој идеал чудесне лепоте тела заогрнуо речју. Бетовен је драматици пораза и величине поклонито име завршеним акордом а Ван Гогови сунцокрети се обојише речју. И тако ронимо широко у потврди нечега толико очигледног, да се морамо сетити древног индијског афоризма — истинског као живот — мудар је онај који ћути о ономе што сви знају. Али, ма колико дубоко поштовати и волети мудрост, не можемо то исто рећи и за ћутање. Није ли ово често чисто и мирније, фатализам, предаја,

пораз без наде на помиловање. Није ли оно смрт најлепше уметности казивања речи. И зато, не ћутимо о ономе што сви знају.

Читате тако, у том незаборавном тренутку отворене младости, Дикенсовог Давида Коперфилда. Теку воде речи, разливају се, бујају, пене и уливају у бескрајну пучину среће, спокојства. Тајанствене собе усамљене куће, невино и чисто лице дечака, коврце у ветру, очи неба, брижне руке верне служавке, претећа лица странаца, туђинци, окрутни учитељ, љигава наказа, дугини дани заљубљености, чежња равна смрти, издаја, тегоба живота у двоје, смрт, и најзад, ипак, срећа. Она права, вечна. Срећа, коју може само рука великог уметника да учини могућом, опипљивом стварном.

Живот који нам је овако дат не сме и не може бити уништен затварањем корица или закорачењем у реалност, савршено сличну и апсолутно другачију од онога што сте читали. Он је она права, једина, праисконска слика живота, њена једина аутентичност јер је уметнички уздигнута, идеализована, машовита, чиста чак и у свом на личју, дечји слуђења и чежњива, јер је лепша, логичнија, осмишљенија, вреднија и утешнија него сам живот. Чувате ту илузију дубоко у себи, као мајка своје дете, храните је својом крвљу, сновима и болом, страхујте да је не изгубите, јер немате ништа друго што би могло да је замени. Али.

Време као свако време чини своје, а оно наше садашње можда више од других то ради безобзирније, рањивије, неповратније. Ово време које не воли речи већ покрет, не цени мисао него лице. Сведоци смо трагичне агоније лепоте речи и рађања свемоћног (по циљу и начину остварења) култа слике. Да ли нам се оно свети што блиставим ватрометом и звучнијим фанфарама нисмо поздравили његов долазак из мрака непознатог у наш свет. Стрип, филм и телевизија су Олимп, у коме ово независно божанство царује без помисли на свргнуће, јер је безброј фанатичких верника који га обожавају заслепљени његовим шарамма, љупком наивношћу, простодушношћу и ограниченошћу, тако сличној њима самима (јер човек може да цени само оно што зна.) Он нам, дакле, не нуди руднике психе, лавиринте мисли и неба духа, већ шарену површину, која може бити и истинита и пријатна, али коју заборављамо чим је више не видимо. Да, али предаха нема, божанство не допушта да буде заборављено, да останемо сами са собом. И као дрогу даје нам све веће дозе лепе слике и ми почињемо не само да је прихватамо, да је тражимо но и да уочавмо њене дражи, закон симетрије и програмираности, и да тако, мирећи се стоички са својом људском природом, постајемо чак њени епигони.

На тај закон неминовне људске виталности, да се човек временом навикне па чак и лепо нађе у нечему савршено супротном себи, рачунали су и оци нове ере, ти знаци и незнани хумануси, али су заборавили, очигледно,

на Прометејеву судбину, чега се сећамо не без задовољства. Ако треба кога жалити, без патетичног заноса, свакако то не њих, већ оне друге, оне сасвим друге, оне које је одгајио век речи и који су изненађени, препаднути, опкољени, издани, изгубили битку пре њенога почетка, по сили јачега, многобројнијега, бучнијега. Бела застава пораза већ је доспела на пола коцља.

Заслепљени гомилом и гомилом празне слике, која постаје сама себи сврха, питамо се има ли краја свему томе, свесни да одговор можемо само ми дати, јер нама узимају и мисао и логику, и разум и дух, и реч и истину. Калупе нам осећања поједностављујући их до наивне црно-беле слике, калупе нам идеале нудећи празне, само оку допадљиве лепоте, калупе нам сам живот продајући бесмислене тренутке, ради чега се заиста нисмо морали родити, као једину могућу егзистенцију, калупе нам страсти, настраности, подсвест, илузије, утехе и читав смисао нас самих. И тако, парафразирајући Иљифа и Петрова могли бисмо, по њима, рећи да се „човек рађа само да би погледао неколико стрипова, филмова и телевизијских програма... па одмах умро“. О таквом човеку сутрашњице није наше да ћутимо.

Нама, људима из доба речи, које доба слике јесте поразило али не и уништило, остаје или резигнација или чекање. Узели су нам Давида Коперфилда и вратили неког свог, са својим коврцава и својим рукама Урије Хипа. Узели су нам Андрију Балконског и вратили се неким својим утегнутим струком. Узели су нам и Пруста и вратили неку своју женску Албертину. Узели су нам и Анику и вратили неку своју са колутавим очима. Много је мртвих али је доста и остало. Чекамо да видимо оно што се видети не може, да реч постане слика, поручујући новом добу „Зашто мислиш да срећу своју мораш рукама опипати.“